ABSTRAK

Surah al-Fatihah merupakan surah yang pertama dalam turutan surah dalam al-Quran. Surah yang disepakati mempunyai tujuh ayat, 25 kalimah dan 113 huruf ini dibaca oleh setiap muslim 17 ke 70 kali sehari di dalam solat fardu, solat sunat, wirid dan lain-lain. Kajian ini bertujuan meninjau tahap kemahiran bacaan surah al-Fatihah di kalangan jemaah masjid di daerah Hulu Langat, Selangor. Seramai 390 orang jemaah masjid dipilih secara rawak daripada 13 buah masjid di derah Hulu Langat. Kajian ini melihat secara menyeluruh tentang kemahiran dalam pembacan surah al-Fatihah yang meliputi aspek mengikut hukum Tajwid dengan tepat, sebutan huruf dari segi *Fasahah* yang baik, *Makhraj* huruf yang tepat serta tidak melakukan kesalahan besar atau kecil. Kajian ini juga bertujuan mengetahui hubungan kelas pengajian Tajwid yang diadakan di masjid dalam mempengaruhi tahap bacaan surah al-Fatihah di kalangan jemaah masjid. Metode yang digunakan adalah temubual dan rakaman. Data kajian ini diperolehi melalui temubual yang dijalankan oleh penyelidik sendiri serta ujian pembacaan yang dilaksanakan pada responden. Data berbentuk huraian atau kualitatif akan dianalisis mengikut kandungan dan tema manakala data kuantitatif dianalisis menggunakan sistem *Statistical Packages of Social Science* (SPSS) versi 13.0. Kajian ini mendapati kebolehan membaca surah al-Fatihah di kalangan jemaah masjid umumnya masih di tahap sederhana, malah 31.3% jemaah masjid berada di kategori rendah dengan melakukan sekurang-kurangnya satu kesalahan besar semasa membaca surah al-Fatihah. Dapatan kajian juga menunjukkan wujudnya kaitan atau hubungan diantara kewujudan kelas pengajian Tajwid dengan tahap kemahiran pembacaan surah al-Fatihah serta terdapat hubungan antara sambutan terhadap kelas pengajian Tajwid yang diadakan oleh masjid-masjid dengan tahap kemahiran pembacaan surah al-Fatihah jemaah masjid. Beberapa cadangan dikemukakan untuk meningkatkan tahap kemahiran bacaan surah al-Fatihah di kalangan umat Islam khususnya di daerah Hulu Langat.

ABSTRACTS

Surah al-Fatihah is the first surah in Qur'an. This surah contains seven sentences, 25 words and 113 letters, read by every Muslim from 17 to 70 times a day in the obligatory prayers, supererogatory prayers, and other religious matters . This study aims to review the level of skills of reading surah al-Fatihah among mosque congregation in the district of Hulu Langat, Selangor. A total of 390 people selected randomly among the mosque congregation from 13 mosques in the district of Hulu Langat. This study is a comprehensive view about the ability to recite the surah al-Fatihah firmly which includes the legal aspects of recitation correctly, articulating every letter from its articulation point and giving the letter its rights and dues of characteristics, and making neither major nor subtle mistakes. This study also seeks to know the relationship of recitation classes held at the mosques in influencing the mastery of reading surah al-Fatihah among the mosque congregation. This research data is obtained through the interviews conducted by the researchers themselves and oral tests conducted on the respondents. Qualitative data would be analyzed according to content and theme, while quantitative data would be analyzed using Statistical Packages System of Social Science (SPSS) version 13.0. This research found that the ability to read Surah al-Fatihah among the congregation at the mosques still generally in the moderate level, in fact 31.3% of the respondents are in the low category by making at least one major mistake while reciting surah al-Fatihah. Research findings also indicated the existence of the relationship between the existence of recitation classes with skill levels in recitation of surah al-Fatihah, and there are relationships between the response of recitation classes held by mosques with the level of reciting skills of Surah al-Fatihah among mosque congregation. Several proposals are presented to increase the level of reciting skills of surah al-Fatihah among Muslims, especially in the Hulu Langat district.

PENGHARGAAN

!! !!!!!!! !! !!! ! ! !!•! ! ! !! !!!!! ! !! !! !!!! !! !! !!!! !! !!!!! !!!•! ! !!! !!! ! ! ! !!!!!!! ! !!! ! !!!! ! !!!! !! ! ! !

.!!! ! ! ! !!! !! !!! ! ! !! !!! ! ! !! !•!!! !!! !! !!! ! !!! !

Segala puji-pujian bagi Allah s.w.t yang selayaknya dipuji dan segala kesyukuran kepada Allah s.w.t di atas limpah kurnia rahmah dan inayahNya, kajian ini dapat diselesaikan sepenuhnya bagi memenuhi keperluan Ijazah Sarjana Usuluddin Bahagian II (Secara Berkursus dan Disertasi) sesi 2009/2010

Segala penghargaan ditujukan kepada Prof Madya Dr. Abdul Rashid Ahmad selaku penyelia yang merangkap penasihat kepada penulis yang sama sekali tiada rasa jemu untuk memberi bimbingan dan tunjuk ajar sehingga kajian ini mampu disiapkan sepenuhnya. Seterusnya kepada Ketua Jabatan al-Quran dan al-Hadith Prof Madya Dr. Mustaffa Abdullah dan barisan pensyarah di Jabatan al-Quran dan al-Hadith Ybhg. Prof. Dato' Dr. Mohd Yakub @ Zulkifli Bin Mohd Yusoff, Prof Madya Dr. Fauzi Deraman, Prof Madya Dr. Ishak Suliaman, Dr. Faisal Ahmad Shah, Ustaz Anwar Ridwan Bin Zakaria, Ustaz Khader Bin Ahmad, Ustaz Mohd Murshidi Mohd Noor, Ustaz Sedek Ariffin dan lain-lain. Tidak dilupakan juga kepada Kakitangan Institut Pengajian Siswazah dan Ijazah Tinggi Akademi Pengajian Islam yang telah banyak menghulurkan bantuan secara sedar ataupun tidak. Hanya Allah s.w.t yang layak memberi balasan.

Seterusnya kepada teman setia hidup penulis Sahara binti Kamarudin selaku isteri dan pembantu setia yang sentiasa bersama dan tabah dalam mengharungi liku-liku kehidupan bersama, di samping kerenah dalam membesarkan anak-anak. *Jazakumullaha khaira al-Jaza'*.

Sekalung penghargaan juga kepada majikan penulis, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor yang memberikan kelonggaran kepada penulis dalam menyiapkan kajian ini. Tidak dilupakan sahabat-sahabat seperjuangan yang telah banyak membantu penulis dari sudut jasmani dan spiritual untuk terus bergerak sehingga sampai ke penamatnya seperti Ustaz Farid Ravi, Ikmal Zaidi, Lutfi, Mahfuz, Fairuz, Izzat Ngah, Rose Suhardy, Ustaz Fuad, Ustaz Shaharuddin Pangilun, Ustazah Zainora, Ustazah Hayati, Dr. Abd Rahman, dan ramai lagi.

Akhirnya, penghargaan juga buat mereka yang terlibat dalam membantu penulis menyiapkan disertasi ini sama ada secara langsung ataupun tidak. Semoga kajian inimenjadi satu sumbangan dan faedah kepada semua masyarakat.

IMRAN KAMAL BASAH

Jabatan al-Quran dan al-Hadith
Bahagian Pengajian Usuluddin
Akademi Pengajian Islam
Universiti Malaya

B.2.4 Kuarters KUIS
Persiaran Sri Putra
Bandar Sri Putra, Bangi,
43000 Kajang, Selangor
+60122712102

<u>11 RABI' AL-AWWAL 1431H</u>
25 fEBRUARI 2010M

SENARAI KANDUNGAN

Kandungan	Halaman
1. ABSTRAK	i
2. PENGHARGAAN	iii
3. SENARAI KANDUNGAN	v
4. PANDUAN TRANSLITERASI	x
5. SENARAI KEPENDEKAN	xi

BAB 1

PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan	1
1.2 Latar Belakang Masalah Kajian	3
1.3 Persoalan Kajian	4
1.4 Tujuan Kajian	4
1.5 Hipotesis Kajian	5
1.6 Kepentingan Kajian	7
1.7 Skop Kajian	7
1.8 Pengertian Tajuk	8
1.9 Tinjauan Literasi	8
1.10 Metodologi Kajian	12
1.10.1 Metode Penentuan Subjek	12
1.10.2 Metode Pengumpulan Data	13
1.10.3 Metode Penganalisaan Data Kandungan	16
1.11 Sistematik Penulisan	17

BAB 2

SURAH AL-FATIHAH DAN TAJWID

Pendahuluan	20
2.1 Surah Al-Fatihah	20
2.1.1 Pengenalan Surah Al-Fatihah	20
2.1.2 Nama-Nama Surah Al-Fatihah	21
2.1.3 Masa Dan Tempat Turun Surah Al-Fatihah	25
2.1.4 Kelebihan Surah Al-Fatihah	26
2.3 Ilmu Tajwid	31
2.3.1 Ilmu Tajwid Dari Segi Bahasa	31
2.3.2 Ilmu Tajwid Dari Segi Istilah	32
2.3.3 Hukum Berkaitan Ilmu Tajwid	35
2.3.4 Sejarah Perkembangan Ilmu Tajwid	39

2.3.5 Kaedah *Talaqqi*. dan *Musyafahah* 42
2.3.6 Kesalahan Dalam Pembacaan Al-Quran 43
2.3.6.1 Kesalahan Dari Segi Gaya Membaca Al-Quran 44
2.3.6.2 Kesalahan Dalam Membaca Al-Quran 45

BAB 3

SURAH AL-FATIHAH DAN MASJID-MASJID DAERAH HULU LANGAT, SELANGOR.

3.1 Pendahuluan 49
3.1.1 Kemahiran Di Dalam Bacaan Al-Quran 49
3.1.2 Kedudukan Surah Al-Fatihah Di Dalam Solat 51
3.1.2.1 Hukum Membaca Al-Fatihah Di Dalam Solat 51
3.1.2.2 Cara Bacaan *Basmalah* 53
3.1.2.3 Bacaan "*Amin*" Selepas Bacaan Surah Al-Fatihah 54

3.2 Hukum-Hukum Tajwid Yang Terdapat Di Dalam Surah Al-Fatihah 55
3.2.1 (1 :!! !!!!) 55
3.2.2 (2 :!! !!!!) 56
3.2.3 (3 :!! !!!!) 56
3.2.4 (4 :!! !!!!) 57
3.2.5 (5 :!! !!!!) 57
3.2.6 (6 :!! !!!!) 57
3.2.7 (7 :!! !!!!) 58

3.3 Kesalahan Yang Biasa Dilakukan Semasa Membaca Surah Al-Fatihah 59
3.3.1 (1 :!! !!!!) 59

3.3.2 (2 :!! !!!!) 60
3.3.3 (3 :!! !!!!) 60
3.3.4 (4 :!! !!!!) 61
3.3.5 (5 :!! !!!!) 61
3.3.6 (6 :!! !!!!) 61
3.3.7 (7 :!! !!!!) 62

3.4 Masjid Daerah Hulu Langat, Selangor 63
3.4.1 Pengenalan Daerah Hulu Langat 63
3.4.2 Masjid-Masjid Daerah Hulu Langat 64
3.4.3 Pengajian Kuliah Tajwid Di Masjid-Masjid Daerah Hulu Langat 64

BAB 4

KEMAHIRAN BACAAN AL-FATIHAH DI KALANGAN JEMAAH MASJID: SATU KAJIAN DI MASJID-MASJID DAERAH HULU LANGAT, SELANGOR 67
Pendahuluan

4.1 Subjek Serta Skop Kajian 67
4.1.1 Masjid 67
4.1.2 Jemaah Masjid 71
4.2 Pengumpulan Data 71
4.2.1 Analisis Dokumen 71
4.2.2 Temubual 71
4.2.3 Ujian Bacaan 72
4.3 Analisis Data 72
4.3.1 Skor Penilaian 73
4.3.2 Bentuk-Bentuk Kesalahan Yang Dilakukan 74
4.4 Dapatan Kajian 77
4.4.1 Kelas Pengajian Tajwid 77
4.4.2 Sambutan Terhadap Kelas Pengajian Tajwid 78
4.4.3 Skor Penilaian Pembacaan Surah Al-Fatihah Mengikut Markah 79
4.4.4 Skor Penilaian Pembacaan Surah Al-Fatihah Mengikut Kategori 80
4.4.5 Kekerapan Bentuk Kesalahan Yang Dilakukan 81

4.4.6 Pengukuran Bentuk Kesalahan dengan Kategori Penilaian Bacaan Jemaah Masjid 82
4.4.7 Hubungan Diantara Kelas Pengajian Tajwid Dengan Tahap Kemahiran Bacaan Surah Al-Fatihah Jemaah Masjid 83
4.5 Kesimpulan 86

BAB 5

PENUTUP

5.1 Kesimpulan Dan Rumusan 89
5.1.1 Kepentingan Tajwid 89
5.1.2 Tahap Kemahiran Bacaan Surah Al-Fatihah 90
5.1.3 Usaha Pemantapan Ilmu Tajwid Oleh Pihak Bertanggungjawab 91
5.2 Saranan 93
5.2.1 Individu 94
5.2.2 Keluarga 94
5.2.3 Masyarakat 95
5.2.4 Media Massa 96
5.2.5 Pihak Berkuasa atau Kerajaan 96
5.3 Cadangan Kajian Lanjutan 98
5.4 Penutup 99
5.5 Bibliografi 100
5.6 Lampiran 118

SENARAI JADUAL DAN RAJAH

- Jadual 3.1: kelas Tajwid yang diadakan di masjid-masjid daerah Hulu Langat Selangor 65
- Jadual 4.1 kelas Pengajian Tajwid di Masjid 77
- Jadual 4.2: Sambutan terhadap kelas pengajian Tajwid di Masjid 78
- Jadual 4.3: Markah keseluruhan bacaan surah Al-Fatihah jemaah masjid-masjid daerah Hulu Langat Selangor 79
- Jadual 4.4: Min, Median dan Mode markah keseluruhan bacaan surah Al-Fatihah jemaah masjid-masjid daerah Hulu Langat Selangor 80
- Jadual 4.5: Penilaian bacaan surah al-Fatihah jemaah masjid-masjid daerah Hulu Langat Selangor mengikut kategori 80
- Jadual 4.6 Bentuk Kesalahan yang dilakukan 82
- Jadual 4.7 Bentuk kesalahan mengikut kategori tahap kemahiran bacaan surah al-Fatihah jemaah masjid-masjid daerah Hulu Langat Selangor 82
- Jadual 4.8: Pengukuran antara kategori tahap pembacaan surah al-Fatihah jemaah masjid dengan kewujudan kelas pengajian Tajwid 83
- Jadual 4.9: Min markah responden dari masjid yang mempunyai kelas pengajian Tajwid dan masjid yang tiada kelas pengajian Tajwid 84
- Jadual 4.10: Ujian *t* hubungan antara kewujudan kelas pengajian Tajwid dan tahap kemahiran bacaan surah al-Fatihah jemaah masjid. 85
- Jadual 4.11: Pengukuran antara kategori tahap kemahiran bacaan surah al-Fatihah jemaah masjid dengan sambutan kelas pengajian Tajwid. 85
- Jadual 4.12: Ujian *ANOVA* hubungan antara sambutan kelas pengajian Tajwid dan tahap kemahiran bacaan surah al-Fatihah jemaah masjid 86

PANDUAN TRANSLITERASI

Panduan Transliterasi yang digunakan dalam disertasi ini adalah merujuk kepada Buku Panduan Penulisan/Disertasi Ijazah Tinggi yang dikeluarkan oleh Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya, Kuala Lumpur tahun 2001.

Konsonan

Huruf Arab	Nama dan Transkripsi	Huruf Arab	Nama dan Transkripsi
ء، ا	**’(*hamzah*), a**	ط	**t**
ب	**b**	ظ	**z**
ت	**t**	ع	**‘**
ث	**th**	غ	**gh**
ج	**j**	ف	**f**
ح	**h**	ق	**q**
خ	**kh**	ك	**k**
د	**d**	ل	**l**
ذ	**dh**	م	**m**
ر	**r**	ن	**n**
ز	**z**	ه	**h**
س	**s**	و	**w**
ش	**sy**	ي	**y**
ص	**s**	ة	**h**
ض	**d**		

Vokal Panjang

Huruf Arab	Nama dan Transkripsi
آ	a
و	u
ي	i

Vokal Pendek

Huruf Arab	Nama dan Transkripsi
َ— (*fathah*)	a
ِ— (*kasrah*)	i
ُ— (*dammah*)	u

Diftong

Huruf Arab	Nama dan Transkripsi
أَو	aw
أَى	ay
يّ	iy/i
وّ	uww

SENARAI KEPENDEKAN

cet.	Cetakan
Dr.	Doktor
H	Hijriyyah
hlm	Halaman
j.	jilid/ juzuk
M	Masihi
Ibid.	*Ibed*, rujukan pada tempat yang sama
Op.cit	*Opera citato*, dalam karya yang dirujuk sebelumnya
r.a	Radiya Allah ‘anhu
SAW	Sallallah ‘alaihi wa Sallam
SWT	Subhanah wa Ta‘ala
Sdn. Bhd	Sendirian Berhad
t.t	Tanpa Tahun
t.t.t	Tanpa Tempat Terbitan
terj.	Terjemahan